

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 4ης Ιουνίου 2015 *

«Προδικαστική παραπομπή — Άρθρο 267 ΣΛΕΕ — Παρεμπόμπων έλεγχος της συνταγματικότητας — Εξέταση της συμβατότητας εθνικού νόμου τόσο με το δίκαιο της Ένωσης όσο και με το Σύνταγμα του οικείου κράτους μέλους — Ευχέρεια εθνικού δικαστηρίου να υποβάλει στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως — Εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει την εισπραξη φόρου επί της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου — Οδηγίες 2003/96/ΕΚ και 2008/118/ΕΚ — Άρθρο 107 ΣΛΕΕ — Άρθρα 93 ΑΕ, 191 ΑΕ και 192 ΑΕ»

Στην υπόθεση C-5/14,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, υποβληθείσα από το Finanzgericht Hamburg (Γερμανία) με απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2013, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 7 Ιανουαρίου 2014, στο πλαίσιο της δίκης

Kernkraftwerke Lippe-Ems GmbH

κατά

Hauptzollamt Osnabrück,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Μ. Pešič (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, Α. Ó Caoimh, C. Toader, E. Jarašiūnas και C. G. Fernlund, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Μ. Szpunar

γραμματέας: Κ. Malacek, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 4ης Νοεμβρίου 2014,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Kernkraftwerke Lippe-Ems GmbH, εκπροσωπούμενη από τους J. Lüdicke και G. Roderburg, Rechtsanwälte,
- το Hauptzollamt Osnabrück, εκπροσωπούμενο από τη C. Schürle και τον I. Schmidtke,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Henze και την K. Petersen,
- η Φινλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους S. Hartikainen και J. Heliskoski,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους R. Lyal και R. Sauer,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 3ης Φεβρουαρίου 2015,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, του άρθρου 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/96/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με την αναδιάρθρωση του κοινοτικού πλαισίου φορολογίας των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας (ΕΕ L 283, σ. 51), του άρθρου 1, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2008/118/ΕΚ του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με το γενικό καθεστώς των ειδικών φόρων κατανάλωσης και για την κατάργηση της οδηγίας 92/12/ΕΟΚ (ΕΕ 2009, L 9, σ. 12), του άρθρου 107 ΣΛΕΕ, του άρθρου 93, παράγραφος 1, ΑΕ, του άρθρου 191 ΑΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του πρωτοκόλλου (αριθ. 7) περί των προνομίων και ασυλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο έχει προσαρτηθεί στις Συνθήκες ΕΕ, ΛΕΕ και ΕΚΑΕ (στο εξής: Πρωτόκολλο), καθώς και του άρθρου 192, παράγραφος 2, ΑΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 1, παράγραφος 2, ΑΕ και με το άρθρο 2, στοιχείο δ', ΑΕ.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Kernkraftwerke Lippe-Ems GmbH (στο εξής: ΚΛΕ), εταιρίας που είναι ο φορέας εκμετάλλευσης του πυρηνικού σταθμού Emsland στο Lingen (Γερμανία), και του Hauptzollamt Osnabrück (στο εξής: Hauptzollamt), με αντικείμενο τον φόρο τον οποίο όφειλε η ΚΛΕ, κατ' εφαρμογήν του νόμου σχετικά με τον φόρο πυρηνικών καυσίμων (Kernbrennstoffsteuergesetz), της 8ης Δεκεμβρίου 2010 (BGBl. 2010 I, σ. 1804, στο εξής: KernbrStG), λόγω της εκ μέρους της χρήσεως συστοιχιών ράβδων πυρηνικού καυσίμου στον πυρηνικό αντιδραστήρα του συγκεκριμένου σταθμού, τον Ιούνιο του 2011.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2003/96

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 3, 6 και 7 της οδηγίας 2003/96 έχουν ως εξής:
  - «(2) Η έλλειψη κοινοτικών διατάξεων που να επιβάλλουν ελάχιστο φορολογικό συντελεστή για την ηλεκτρική ενέργεια και τα ενεργειακά προϊόντα, πλην των πετρελαιοειδών, ενδέχεται να επηρεάσει αρνητικά την ορθή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.
  - (3) Η ορθή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και η επίτευξη των στόχων άλλων κοινοτικών πολιτικών απαιτούν τον καθορισμό ελαχίστων επιπέδων φορολογίας σε κοινοτική κλίμακα για τα περισσότερα ενεργειακά προϊόντα, συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρικής ενέργειας, του φυσικού αερίου και του άνθρακα.
- [...]
- (6) Σύμφωνα με το άρθρο 6 της Συνθήκης [ΕΚ], οι απαιτήσεις περιβαλλοντικής προστασίας πρέπει να εντάσσονται στη χάραξη και την εφαρμογή άλλων κοινοτικών πολιτικών.

(7) Ως συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης Πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές μεταβολές, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει επικυρώσει το πρωτόκολλο του Κιότο. Η φορολογία των ενεργειακών προϊόντων και, όπου χρειάζεται, της ηλεκτρικής ενέργειας αποτελεί ένα εκ των διαθεσίμων μέσων προς επίτευξη των στόχων του πρωτοκόλλου του Κιότο.»

4 Κατά το άρθρο 1 της ίδιας οδηγίας:

«Τα κράτη μέλη επιβάλλουν φορολογία στα ενεργειακά προϊόντα και την ηλεκτρική ενέργεια σύμφωνα με την παρούσα οδηγία.»

5 Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα κάτωθι:

«1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας ο όρος “ενεργειακά προϊόντα” εφαρμόζεται στα προϊόντα:

α) που υπάγονται στους κωδικούς 1507 έως 1518 της [Συνδυασμένης Ονοματολογίας (στο εξής: ΣΟ)], εφόσον πρόκειται να χρησιμοποιηθούν ως καύσιμα θέρμανσης ή ως καύσιμα κινητήρων·

β) που υπάγονται στους κωδικούς 2701, 2702 και 2704 έως 2715 της ΣΟ·

γ) που υπάγονται στους κωδικούς 2901 και 2902 της ΣΟ·

δ) τα προϊόντα που υπάγονται στον κωδικό 2905 11 00 της ΣΟ και δεν παράγονται με συνθετικό τρόπο, όταν προορίζονται να χρησιμοποιηθούν ως καύσιμο εσωτερικής ή εξωτερικής καύσης·

ε) που υπάγονται στον κωδικό 3403 της ΣΟ·

στ) που υπάγονται στον κωδικό 3811 της ΣΟ·

ζ) που υπάγονται στον κωδικό 3817 της ΣΟ·

η) που υπάγονται στον κωδικό 3824 90 99 της ΣΟ, εφόσον πρόκειται να χρησιμοποιηθούν ως καύσιμα θέρμανσης ή ως καύσιμα κινητήρων.

2. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται επίσης στην ηλεκτρική ενέργεια που υπάγεται στον κωδικό 2716 της ΣΟ.

3. Όταν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν, να διατεθούν προς πώληση ή να χρησιμοποιηθούν ως καύσιμα κινητήρων ή ως καύσιμα θέρμανσης, τα ενεργειακά προϊόντα, εκτός εκείνων για τα οποία καθορίζεται επίπεδο φορολογίας στην παρούσα οδηγία, φορολογούνται, αναλόγως της χρήσης, με τον συντελεστή του ισοδυνάμου καυσίμου θέρμανσης ή καυσίμου κινητήρων.

Εκτός από τα φορολογητέα προϊόντα που αναφέρονται στην παράγραφο 1, κάθε προϊόν το οποίο πρόκειται να χρησιμοποιηθεί, διατίθεται προς πώληση ή χρησιμοποιείται ως καύσιμο κινητήρων ή ως πρόσθετο ή προκειμένου να αυξήσει τον τελικό όγκο του καυσίμου κινητήρων, φορολογείται με τον συντελεστή του ισοδυνάμου καυσίμου κινητήρων.

Εκτός από τα φορολογητέα προϊόντα που αναφέρονται στην παράγραφο 1, κάθε άλλος υδρογονάνθρακας, εκτός της τύρφης, που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί, διατίθεται προς πώληση ή χρησιμοποιείται για θέρμανση, φορολογείται με το συντελεστή του ισοδυνάμου ενεργειακού προϊόντος.

4. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται:

[...]

- β) στις ακόλουθες χρήσεις των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας:
- ενεργειακά προϊόντα για άλλους σκοπούς εκτός της χρήσης ως καύσιμα κινητήρων ή καύσιμα θέρμανσης,
  - διπλή χρήση των ενεργειακών προϊόντων.

[...]

5. Οι κωδικοί της [ΣΟ] στους οποίους παραπέμπει η παρούσα οδηγία είναι εκείνοι που περιλαμβάνονται στον κανονισμό (ΕΚ) 2031/2001 της Επιτροπής, της 6ης Αυγούστου 2001, που τροποποιεί το παράρτημα I του κανονισμού (ΕΟΚ) 2658/87 του Συμβουλίου για τη δασμολογική και στατιστική ονοματολογία και το κοινό δασμολόγιο [(ΕΕ L 279, σ. 1)].

Μια φορά το χρόνο λαμβάνεται απόφαση για την ενημέρωση των κωδικών της [ΣΟ] των προϊόντων που αναφέρονται στην παρούσα οδηγία σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζεται στο άρθρο 27. Η απόφαση δεν πρέπει να επιφέρει αλλαγές στους ελάχιστους φορολογικούς συντελεστές που εφαρμόζονται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία ή στην πρόσθεση ή αφαίρεση ενεργειακών προϊόντων και ηλεκτρικής ενέργειας.»

- 6 Το άρθρο 4 της οδηγίας 2003/96 προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Τα επίπεδα φορολογίας που επιβάλλουν τα κράτη μέλη στα ενεργειακά προϊόντα και στην ηλεκτρική ενέργεια τα οποία αναφέρονται στο άρθρο 2 δεν μπορούν να είναι χαμηλότερα από τα ελάχιστα επίπεδα φορολογίας που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία.

2. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ως “επίπεδο φορολογίας” νοείται το σύνολο των εισπραττόμενων επιβαρύνσεων από όλους τους έμμεσους φόρους (εξαιρουμένου του [φόρου προστιθέμενης αξίας, στο εξής: ΦΠΑ]) που υπολογίζονται άμεσα ή έμμεσα για την ποσότητα ενεργειακών προϊόντων και ηλεκτρικής ενέργειας κατά τη στιγμή της παράδοσης προς κατανάλωση.»

- 7 Κατά το άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής:

«Εκτός από τις γενικές διατάξεις της οδηγίας 92/12/ΕΟΚ [του Συμβουλίου, της 25ης Φεβρουαρίου 1992, σχετικά με το γενικό καθεστώς, την κατοχή, την κυκλοφορία και τους ελέγχους των προϊόντων που υπόκεινται σε ειδικούς φόρους κατανάλωσης (ΕΕ L 76, σ. 1),] σχετικά με τις απαλλασσόμενες χρήσεις των προϊόντων που υπόκεινται στον ειδικό φόρο κατανάλωσης και με την επιφύλαξη τυχόν άλλων κοινοτικών διατάξεων, τα κράτη μέλη απαλλάσσουν τα κατωτέρω προϊόντα από τον εναρμονισμένο ειδικό φόρο κατανάλωσης, υπό τους όρους τους οποίους αυτά καθορίζουν, προκειμένου να εξασφαλίσουν την ορθή και καθαρή εφαρμογή των απαλλαγών αυτών και να προλάβουν την φοροδιαφυγή, τη φοροαποφυγή ή τις καταχρήσεις:

- α) ενεργειακά προϊόντα και ηλεκτρική ενέργεια που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και ηλεκτρική ενέργεια που χρησιμοποιείται για τη διατήρηση της ικανότητας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Ωστόσο, τα κράτη μέλη μπορούν, για λόγους περιβαλλοντικής πολιτικής, να επιβάλουν στα προϊόντα αυτά φορολογία χωρίς να υποχρεούνται να τηρούν τα ελάχιστα επίπεδα φορολογίας που θεσπίζει η παρούσα οδηγία. Στην περίπτωση αυτή, η φορολογία αυτών των προϊόντων δεν λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο της τήρησης του ελαχίστου επιπέδου φορολογίας της ηλεκτρικής ενέργειας που καθορίζεται στο άρθρο 10.

[...]»

Η οδηγία 2008/118

8 Η αιτιολογική σκέψη 9 της οδηγίας 2008/118 έχει ως εξής:

«Δεδομένου ότι ο ειδικός φόρος κατανάλωσης αποτελεί φόρο επί της κατανάλωσης ορισμένων προϊόντων, δεν θα πρέπει να βαρύνει τα υποκείμενα σε ειδικούς φόρους κατανάλωσης προϊόντα τα οποία, σε ορισμένες περιπτώσεις, έχουν καταστραφεί ή έχουν υποστεί ανεπανόρθωτη απώλεια.»

9 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Η παρούσα οδηγία θεσπίζει το γενικό καθεστώς των ειδικών φόρων κατανάλωσης που επιβάλλονται άμεσα ή έμμεσα στην κατανάλωση των κάτωθι προϊόντων (εφεξής: προϊόντα υποκείμενα σε ειδικό φόρο κατανάλωσης):

α) ενεργειακά προϊόντα και ηλεκτρική ενέργεια που εμπίπτουν στην οδηγία [2003/96],

[...]

2. Τα κράτη μέλη μπορούν, για ειδικούς σκοπούς, να επιβάλλουν πρόσθετους έμμεσους φόρους στα υποκείμενα σε ειδικό φόρο κατανάλωσης προϊόντα, υπό τον όρο ότι οι φόροι αυτοί είναι σύμφωνοι με τους κοινοτικούς κανόνες φορολόγησης που ισχύουν για τον ειδικό φόρο κατανάλωσης ή τον [ΦΠΑ], όσον αφορά τον καθορισμό της φορολογικής βάσης, τον υπολογισμό, το απαιτητό και τον έλεγχο του φόρου, εξαιρουμένων των διατάξεων περί απαλλαγών.

3. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλλουν φόρους:

α) σε προϊόντα πλην των υποκειμένων σε ειδικό φόρο κατανάλωσης,

β) στις παροχές υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που έχουν σχέση με τα υποκείμενα σε ειδικό φόρο κατανάλωσης προϊόντα, οι οποίες δεν έχουν χαρακτήρα φόρου επί του κύκλου εργασιών.

Ωστόσο, η επιβολή αυτών των φόρων δεν μπορεί, κατά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, να συνεπάγεται διατυπώσεις που συνδέονται με τη διέλευση συνόρων.»

10 Κατά το άρθρο 47 της οδηγίας 2008/118:

«1. Η οδηγία [92/12] καταργείται με ισχύ από την 1η Απριλίου 2010.

[...]

2. Οι αναφορές στην καταργούμενη οδηγία θεωρούνται ως αναφορές στην παρούσα οδηγία.»

Το γερμανικό δίκαιο

11 Το άρθρο 100, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του Θεμελιώδους Νόμου της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland) ορίζει τα εξής:

«Κάθε δικαστήριο, εφόσον εκτιμά ότι νόμος από το κύρος του οποίου εξαρτάται η απόφασή του είναι αντισυνταγματικός, οφείλει να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να παραπέμψει το ζήτημα [...] στην κρίση του Bundesverfassungsgericht [(Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο)] [...]».

- 12 Το άρθρο 1 του KernbrStG, το οποίο τιτλοφορείται «Αντικείμενο του φόρου και φορολογικό έδαφος», προβλέπει τα κάτωθι:

«(1) Το πυρηνικό καύσιμο που χρησιμοποιείται για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας υπόκειται, εντός του φορολογικού εδάφους, στον φόρο πυρηνικών καυσίμων. Πρόκειται για φόρο κατανάλωσης κατά την έννοια του φορολογικού κώδικα.

(2) Φορολογικό έδαφος είναι η επικράτεια της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας [...].»

- 13 Το άρθρο 2 του KernbrStG, το οποίο επιγράφεται «Ορισμοί των εννοιών που χρησιμοποιούνται στον παρόντα νόμο», έχει ως ακολούθως:

«Υπό την έννοια του παρόντος νόμου, νοείται ως:

1. πυρηνικό καύσιμο:

a) το πλουτώνιο 239 και το πλουτώνιο 241,

b) το ουράνιο 233 και το ουράνιο 235,

περιλαμβανομένων των ενώσεων, κραμάτων, κεραμικών προϊόντων και μειγμάτων που περιέχουν ένα από τα ως άνω στοιχεία·

2. συστοιχία ράβδων πυρηνικού καυσίμου: μια δέσμη περισσοτέρων ράβδων πυρηνικού καυσίμου, όπως εισάγονται στον πυρηνικό αντιδραστήρα·

3. ράβδος πυρηνικού καυσίμου: η γεωμετρική μορφή με την οποία το καύσιμο, περιβεβλημένο από μονωτικό υλικό, εισάγεται στον πυρηνικό αντιδραστήρα·

4. αλυσιδωτή αντίδραση: η διαδικασία με την οποία, μέσω της σχάσης των ατόμων του πυρηνικού καυσίμου, εκπέμπονται νετρόνια που στη συνέχεια προκαλούν τη διάσπαση άλλων ατόμων του ίδιου υλικού·

5. πυρηνικός αντιδραστήρας: η γεωμετρική διάταξη των συστοιχιών των ράβδων πυρηνικού καυσίμου ή των ίδιων των ράβδων, καθώς και άλλων τεχνικών παραγόντων, η οποία καθιστά δυνατή την πραγματοποίηση μιας ελεγχόμενης ανατροφοδοτούμενης αλυσιδωτής αντίδρασης·

6. φορέας εκμετάλλευσης: ο κάτοχος άδειας εκμετάλλευσης μιας μονάδας βιομηχανικής παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας μέσω πυρηνικής σχάσης.»

- 14 Το άρθρο 3 του ίδιου νόμου, το οποίο φέρει τον τίτλο «Υπολογισμός του φόρου», ορίζει ότι για 1 γραμμάριο πλουτωνίου 239, πλουτωνίου 241, ουρανίου 233 ή ουρανίου 235 οφείλεται φόρος ύψους 145 ευρώ.

- 15 Το άρθρο 5 του εν λόγω νόμου προβλέπει, υπό τον τίτλο «Γενεσιουργός αιτία και υπόχρεος του φόρου», τα εξής:

«(1) Η φορολογική οφειλή γεννάται όταν χρησιμοποιούνται για πρώτη φορά σε πυρηνικό αντιδραστήρα ράβδοι πυρηνικού καυσίμου, είτε σε συστοιχία είτε όχι, για να προκληθεί ανατροφοδοτούμενη αλυσιδωτή αντίδραση. [...]

(2) Υπόχρεος του φόρου είναι ο φορέας εκμετάλλευσης.»

- 16 Στην παράγραφο 1 του άρθρου 6 του ως άνω νόμου, το οποίο επιγράφεται «Δήλωση και απαιτητό του φόρου», ορίζεται ότι ο υπόχρεος υποβάλλει δήλωση στην οποία υπολογίζει ο ίδιος τον οφειλόμενο φόρο.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 17 Τον Ιούνιο του 2011 η KLE χρησιμοποίησε συστοιχίες ράβδων πυρηνικού καυσίμου στον αντιδραστήρα του πυρηνικού σταθμού Emsland για να προκαλέσει ανατροφοδοτούμενη αλυσιδωτή αντίδραση.
- 18 Η KLE υπέβαλε στο Hauptzollamt δήλωση για τον φόρο πυρηνικών καυσίμων καταρτισθείσα στις 13 Ιουλίου 2011, στην οποία είχε υπολογίσει σύμφωνα με τις διατάξεις του KernbrStG, όπως ίσχυαν από 1ης Ιανουαρίου 2011, ότι το ποσό του φόρου που όφειλε ανερχόταν σε 154 117 745 ευρώ.
- 19 Η KLE κίνησε εν συνεχεία διαδικασία για να ανακαλέσει την προαναφερθείσα φορολογική δήλωση. Το αίτημά της αυτό απορρίφθηκε με απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2011. Κατόπιν τούτου, η KLE άσκησε, στις 30 Νοεμβρίου 2011, προσφυγή κατά της απορριπτικής αυτής αποφάσεως ενώπιον του Finanzgericht Hamburg. Με την από 28 Αυγούστου 2013 πράξη επιβολής φόρου, το Hauptzollamt διόρθωσε το ποσό του οφειλόμενου φόρου σε 154 117 455 ευρώ. Αυτή ακριβώς η πράξη αποτελεί το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 20 Από τα στοιχεία που έχει παράσχει το αιτούν δικαστήριο συνάγεται ότι οι διάδικοι της κύριας δίκης ερίζουν, πιο συγκεκριμένα, ως προς το ζήτημα αν ο KernbrStG είναι συμβατός με το δίκαιο της Ένωσης.
- 21 Η KLE υποστηρίζει, πρώτον, ότι οι οδηγίες 2008/118 και 2003/96 επιτρέπουν τη φορολόγηση της ηλεκτρικής ενέργειας ως τελικού προϊόντος, και όχι την ταυτόχρονη είσπραξη ειδικών φόρων κατανάλωσης επί των πηγών που χρησιμοποιούνται προκειμένου να παραχθεί η ηλεκτρική αυτή ενέργεια. Η KLE θεωρεί, δεύτερον, ότι ο KernbrStG προσκρούει στο άρθρο 107 ΣΛΕΕ, εφόσον ο εν λόγω νόμος επηρεάζει τον ανταγωνισμό μεταξύ των διαφόρων παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας στο μέτρο που συνεπάγεται φορολόγησή της όταν παράγεται σε πυρηνικούς σταθμούς, ενώ, αντιθέτως, δεν επιβάλλεται φόρος ως προς άλλους τρόπους παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, είτε προκαλούν εκπομπές CO₂ είτε όχι. Τρίτον, κατά την άποψη πάντοτε της KLE, ο KernbrStG δίνει στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας κίνητρο να στραφούν προς τρόπους παραγωγής οι οποίοι δεν προάγουν τη μείωση των εκπομπών CO₂ και, ως εκ τούτου, αντιβαίνει στα άρθρα 191 επ. ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ. Τέλος, κατά την KLE, ο KernbrStG δεν συνάδει με τη λογική του άρθρου 93 ΑΕ ούτε με τον σκοπό στον οποίο αναφέρονται τόσο τα άρθρα 191 ΑΕ και 192 ΑΕ όσο και το Πρωτόκολλο, δηλαδή την προώθηση της παραγωγής ηλεκτρικής από πυρηνική ενέργεια, επειδή η τελευταία δεν προκαλεί εκπομπές CO₂.
- 22 Το Hauptzollamt υποστηρίζει ότι η οδηγία 2008/118 αφορά αποκλειστικά την κυκλοφορία από κράτος μέλος σε κράτος μέλος προϊόντων υποκειμένων σε ειδικούς φόρους κατανάλωσης και ότι η οδηγία 2003/96 δεν περιέχει κανόνες εφαρμοστέους επί των πυρηνικών καυσίμων. Κατά την άποψή του, ο KernbrStG δεν συνιστά μέτρο κρατικής ενισχύσεως κατά την έννοια του άρθρου 107 ΣΛΕΕ και, εν πάση περιπτώσει, η KLE δεν είναι δυνατό να στηριχθεί στη συγκεκριμένη διάταξη της Συνθήκης ΛΕΕ για να ζητήσει την ανάκληση της από 13 Ιουλίου 2011 δηλώσεώς της σχετικά με τον φόρο πυρηνικών καυσίμων. Εξάλλου, θεωρεί ότι το άρθρο 194, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ αναγνωρίζει στα κράτη μέλη την ευχέρεια να αποφασίσουν ελεύθερα τόσο αν θα επιτρέπουν κατ' αρχήν τη χρήση πυρηνικής ενέργειας όσο και αν η χρήση αυτή θα υπόκειται σε φόρο. Κατά το Hauptzollamt, ο KernbrStG δεν προσκρούει ούτε στις διατάξεις της Συνθήκης ΕΚΑΕ αφού δεν κατονομάζει την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ) ως υπόχρεο του φόρου πυρηνικών καυσίμων ούτε θίγει, μέσω της επιβολής του, το δικαίωμα ιδιοκτησίας της. Το Hauptzollamt καταλήγει ότι οι

διατάξεις αυτές δεν επηρεάζουν ούτε την αρμοδιότητα των κρατών μελών να καθορίζουν με ποιον τρόπο θα εφοδιάζονται με ενέργεια ούτε την αρμοδιότητά τους να φορολογούν την εκμετάλλευση πυρηνικών σταθμών.

- 23 Επιπλέον, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το Finanzgericht Hamburg, σε μια αντίστοιχη διαδικασία η οποία είχε κινηθεί παράλληλα με την υπόθεση της κύριας δίκης, υπέβαλε στο Bundesverfassungsgericht ερώτημα σχετικά με τη συμβατότητα του KernbrStG με τον Θεμελιώδη Νόμο της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.
- 24 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται συναφώς αν είναι δυνατή η υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων στο Δικαστήριο ενόσω εκκρεμεί η διαδικασία που έχει κινηθεί ενώπιον του Bundesverfassungsgericht.
- 25 Πρώτον, επισημαίνει ότι αν το Bundesverfassungsgericht, το οποίο είναι το μόνο αρμόδιο να ελέγχει τη συνταγματικότητα των ομοσπονδιακών νόμων και, ενδεχομένως, να τους ακυρώνει, διαπιστώσει ότι ο KernbrStG είναι άκυρος και ανίσχυρος ex tunc, τότε η πράξη επιβολής φόρου πυρηνικών καυσίμων που στηρίχθηκε στην από 13 Ιουλίου 2011 δήλωση της ΚΛΕ θα πρέπει οπωσδήποτε να ακυρωθεί εξ αυτού του λόγου και η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης δεν θα είναι πλέον κρίσιμη για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι το γεγονός ότι έχει υποβληθεί σχετικό ερώτημα ενώπιον του Bundesverfassungsgericht δεν σημαίνει ότι το ίδιο μπορεί να λάβει ως δεδομένο ότι δεν θα πρέπει να εφαρμόσει τον συγκεκριμένο νόμο και ότι, ως εκ τούτου, δεν θα τεθεί καν το ζήτημα της συμβατότητάς του με το δίκαιο της Ένωσης, δεδομένου ότι ο νόμος αυτός παραμένει σε ισχύ μέχρις ότου εκδοθεί απόφαση του Bundesverfassungsgericht που να κρίνει άλλως. Εξάλλου, το τελευταίο αυτό δικαστήριο μπορεί κάλλιστα να ακυρώσει τον νόμο και να τον κηρύξει ανίσχυρο μόνο για το μέλλον.
- 26 Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο τονίζει ότι το ίδιο ερμηνεύει το άρθρο 100, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του Θεμελιώδους Νόμου της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας υπό την έννοια ότι η διάταξη αυτή απαγορεύει στα εθνικά δικαστήρια να αποφαινούνται επί της ουσίας ενόσω το Bundesverfassungsgericht δεν έχει εκδώσει την απόφασή του, επ' ουδενί όμως αποκλείει την ευχέρεια να υποβληθεί στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως.
- 27 Τρίτον, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι, αν η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης μέσω της υποβολής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως μπορούσε να ζητηθεί μόνον κατόπιν της εκδόσεως αποφάσεως με την οποία το Bundesverfassungsgericht θα έκρινε συνταγματικό τον KernbrStG, τότε πιθανώς η διαδικασία θα διαρκούσε στο σύνολό της πολλά έτη. Θα έπρεπε, επομένως, να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο αυτό και η υποχρέωση εκδόσεως των δικαστικών αποφάσεων εντός εύλογου χρονικού διαστήματος.
- 28 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Finanzgericht Hamburg αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχει δικαστήριο κράτους μέλους την ευχέρεια, κατ' εφαρμογή του άρθρου 267, δεύτερο εδάφιο, σε συνδυασμό με το πρώτο εδάφιο, στοιχείο β', ΣΛΕΕ, να υποβάλει στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ερωτήματα για την ερμηνεία του ενωσιακού δικαίου που του τέθηκαν σε σχέση με τη συμβατότητα εθνικού νόμου προς υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνες, ακόμη και όταν το δικαστήριο όχι μόνον έχει αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα του νόμου προς το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και σχημάτισε την πεποίθηση ότι ο εθνικός νόμος αντιβαίνει προς το εθνικό Σύνταγμα και, ως εκ τούτου, έχει ήδη ζητήσει, στο πλαίσιο παράλληλης υποθέσεως, να αποφανθεί το κατά το εθνικό δίκαιο αποκλειστικά αρμόδιο για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων συνταγματικό δικαστήριο, του οποίου όμως η απόφαση δεν έχει ακόμη εκδοθεί;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

- 2) Αντιβαίνει στις οδηγίες 2008/118 και 2003/96, που εκδόθηκαν για την εναρμόνιση των ειδικών φόρων κατανάλωσης και για τα ενεργειακά προϊόντα και την ηλεκτρική ενέργεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η επιβολή εθνικού φόρου ο οποίος πλήττει πυρηνικά καύσιμα που χρησιμοποιούνται για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας; Έχει σημασία συναφώς το κατά πόσον μπορεί να πιθανολογηθεί ότι ο εθνικός φόρος δύναται, μέσω της τιμής της ηλεκτρικής ενέργειας, να μετακυλισθεί στον καταναλωτή και πώς πρέπει ενδεχομένως να ερμηνευθεί ο όρος μετακύλιση;
- 3) Μπορεί μια επιχείρηση να αμυνθεί κατά φόρου τον οποίον επιβάλλει κράτος μέλος, για τον προσπορισμό εσόδων, στη χρησιμοποίηση πυρηνικών καυσίμων για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, υποστηρίζοντας ότι η επιβολή του φόρου συνιστά αντίθετη προς το ενωσιακό δίκαιο κρατική ενίσχυση κατά το άρθρο 107 ΣΛΕΕ; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα[,] συνιστά μέτρο κρατικής ενισχύσεως κατά την έννοια του άρθρου 107 ΣΛΕΕ ο KernbrStG, κατά τον οποίο, για τον προσπορισμό εσόδων, επιβάλλεται φόρος μόνο στις επιχειρήσεις οι οποίες παράγουν για εμπορικούς σκοπούς ηλεκτρική ενέργεια με χρησιμοποίηση πυρηνικών καυσίμων; Ποιες συνθήκες πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την εξέταση του ζητήματος αν άλλες επιχειρήσεις, στις οποίες δεν επιβάλλονται φόροι κατά τον ίδιο τρόπο, βρίσκονται σε συγκρίσιμη πραγματική και νομική κατάσταση;
- 4) Αντιβαίνει η επιβολή του γερμανικού φόρου πυρηνικών καυσίμων στις ρυθμίσεις της Συνθήκης ΕΚΑΕ;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 29 Με το πρώτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν το άρθρο 267 ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο το οποίο διατηρεί αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα εθνικής νομοθετικής ρυθμίσεως τόσο με το δίκαιο της Ένωσης όσο και με το Σύνταγμα του οικείου κράτους μέλους στερείται της ευχέρειας ή, ενδεχομένως, απαλλάσσεται από την υποχρέωση να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία ή με το κύρος του δικαίου της Ένωσης, επειδή εκκρεμεί παρεμπίπτουσα διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας της συγκεκριμένης νομοθετικής ρυθμίσεως ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου που είναι αρμόδιο να ασκεί τον έλεγχο αυτόν.
- 30 Υπενθυμίζεται ότι, βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαινεται προδικαστικώς τόσο επί της ερμηνείας των Συνθηκών και των πράξεων που εκδίδουν τα θεσμικά και τα λοιπά όργανα, καθώς και οι οργανισμοί της Ένωσης, όσο και επί του κύρους των πράξεων αυτών. Το ίδιο άρθρο προβλέπει, στο μεν δεύτερο εδάφιο του, ότι τα εθνικά δικαστήρια έχουν την ευχέρεια να υποβάλλουν προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο, εφόσον εκτιμούν ότι η κρίση επί του σχετικού ζητήματος είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής τους αποφάσεως, στο δε τρίτο εδάφιο του, ότι η υποβολή τέτοιων ερωτημάτων είναι υποχρεωτική για τα δικαστήρια των οποίων οι αποφάσεις δεν μπορούν να προσβληθούν με ένδικα μέσα του εθνικού δικαίου.
- 31 Πρώτον, λοιπόν, από το άρθρο 267 ΣΛΕΕ προκύπτει ότι, μολοντί μπορεί να συνιστά πλεονέκτημα, ανάλογα με την περίπτωση, το να έχουν αποδειχθεί τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως και να έχουν επιλυθεί τα ζητήματα αμιγώς εθνικού δικαίου κατά τον χρόνο που γίνεται η προδικαστική παραπομπή στο Δικαστήριο (βλ. αποφάσεις *Irish Creamery Milk Suppliers Association* κ.λπ., 36/80 και 71/80, EU:C:1981:62, σκέψη 6· *Meilicke*, C-83/91, EU:C:1992:332, σκέψη 26, και *JämO*, C-236/98, EU:C:2000:173, σκέψη 31), τα εθνικά δικαστήρια έχουν ευρύτατη ευχέρεια να υποβάλλουν στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα όποτε κρίνουν ότι η υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν τους εγείρει

ζητήματα ερμηνείας ή εκτιμήσεως του κύρους διατάξεων του δικαίου της Ένωσης επί των οποίων πρέπει να αποφασίσουν (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις *Mecanarte*, C-348/89, EU:C:1991:278, σκέψη 44· *Cartesio*, C-210/06, EU:C:2008:723, σκέψη 88· *Melki και Abdeli*, C-188/10 και C-189/10, EU:C:2010:363, σκέψη 41, και *A*, C-112/13, EU:C:2014:2195, σκέψη 35).

- 32 Δεύτερον, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι το εθνικό δικαστήριο το οποίο καλείται, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του, να εφαρμόσει κανόνες του δικαίου της Ένωσης έχει την υποχρέωση να διασφαλίσει την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων αυτών, αφήνοντας εν ανάγκη αυτεπαγγέλτως ανεφάρμοστη κάθε αντίθετη διάταξη της εθνικής νομοθεσίας, έστω και μεταγενέστερη, χωρίς να οφείλει να ζητήσει ή να αναμείνει την προηγούμενη εξαφάνισή της είτε διά της νομοθετικής οδού είτε μέσω οποιασδήποτε άλλης συνταγματικής διαδικασίας (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις *Simmenthal*, 106/77, EU:C:1978:49, σκέψεις 21 και 24· *Filipiak*, C-314/08, EU:C:2009:719, σκέψη 81· *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, σκέψη 45, και *A*, C-112/13, EU:C:2014:2195, σκέψη 36).
- 33 Πράγματι, δεν συμβιβάζεται με τις επιταγές που είναι εγγενείς στην ίδια τη φύση του δικαίου της Ένωσης οποιαδήποτε διάταξη εθνικής έννομης τάξεως, ακόμη και Συντάγματος, και οποιαδήποτε νομοθετική, διοικητική ή δικαστική πρακτική η οποία έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της πρακτικής αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης λόγω της μη αναγνώρισεως σε αρμόδιο για την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης δικαστήριο της εξουσίας να πράττει, ακριβώς κατά τον χρόνο της εφαρμογής αυτής, οτιδήποτε είναι αναγκαίο ώστε να μένουν ανεφάρμοστες εθνικές νομοθετικές διατάξεις οι οποίες ενδέχεται να παρακωλύουν την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων του δικαίου της Ένωσης (βλ. αποφάσεις *Simmenthal*, 106/77, EU:C:1978:49, σκέψη 22· *Factortame κ.λπ.*, C-213/89, EU:C:1990:257, σκέψη 20, και, στο ίδιο πνεύμα, *Križan κ.λπ.*, C-416/10, EU:C:2013:8, σκέψη 70). Τούτο συμβαίνει αν, σε περίπτωση συγκρούσεως μεταξύ διατάξεως του δικαίου της Ένωσης και εθνικού νόμου, η επίλυσή της ανατίθεται σε άλλη αρχή με δική της εξουσία εκτιμήσεως, και όχι στο δικαστήριο που καλείται να εφαρμόσει το δίκαιο της Ένωσης, έστω και αν η συνακόλουθη παρακώλυση της πλήρους αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης είναι απλώς και μόνον προσωρινή (βλ. απόφαση *A*, C-112/13, EU:C:2014:2195, σκέψη 37 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 34 Τρίτον, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, όταν εθνικό δικαστήριο στο οποίο έχει υποβληθεί διαφορά σχετική με το δίκαιο της Ένωσης κρίνει ότι διάταξη του εθνικού δικαίου είναι όχι μόνον αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης, αλλά και αντισυνταγματική, το δικαστήριο αυτό ούτε στερείται της ευχέρειας που του παρέχει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ ούτε απαλλάσσεται από την προβλεπόμενη στο ίδιο άρθρο υποχρέωσή του να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία ή με το κύρος του δικαίου της Ένωσης για τον λόγο ότι η αναγνώριση της αντισυνταγματικότητας μιας διατάξεως του εσωτερικού δικαίου προϋποθέτει υποχρεωτικά την άσκηση προσφυγής ενώπιον Συνταγματικού Δικαστηρίου. Ειδικότερα, η πρακτική αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης θα διακυβευόταν αν η υποχρέωση ασκήσεως προσφυγής ενώπιον Συνταγματικού Δικαστηρίου μπορούσε να εμποδίσει το εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί διαφοράς που διέπεται από το δίκαιο της Ένωσης, να ασκήσει την ευχέρειά του κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ και να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία ή με το κύρος του δικαίου της Ένωσης, προκειμένου να είναι σε θέση να αποφανθεί αν ένας εθνικός κανόνας συμβιβάζεται προς το δίκαιο αυτό (αποφάσεις *Mecanarte*, C-348/89, EU:C:1991:278, σκέψεις 39, 45 και 46· *Melki και Abdeli*, C-188/10 και C-189/10, EU:C:2010:363, σκέψη 45, και *A*, C-112/13, EU:C:2014:2195, σκέψη 38).
- 35 Βάσει όλων αυτών των σκέψεων, το Δικαστήριο έχει καταλήξει ότι τόσο η λειτουργία του συστήματος συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, το οποίο καθιερώνεται με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, όσο και η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης επιτάσσουν να έχει το εθνικό δικαστήριο την ευχέρεια να υποβάλει στο Δικαστήριο, σε όποιο στάδιο της διαδικασίας το κρίνει σκόπιμο και μάλιστα ακόμη και μετά το πέρας παρεμπόπτουσας διαδικασίας ελέγχου συνταγματικότητας, οποιοδήποτε προδικαστικό ερώτημα εκτιμά ότι είναι αναγκαίο (απόφαση *A*, C-112/13, EU:C:2014:2195, σκέψη 39).

- 36 Έτσι, για τους λόγους που εκτέθηκαν στις σκέψεις 31 έως 35 της παρούσας αποφάσεως, η πρακτική αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης, και πιο συγκεκριμένα του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, θα θιγόταν αν, εξαιτίας μιας εκκρεμής παρεμπόδισης διαδικασίας ελέγχου της συνταγματικότητας, ο εθνικός δικαστής αδυνατούσε να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα και να εφαρμόσει αμέσως το δίκαιο της Ένωσης κατά τρόπο σύμφωνο προς την κρίση ή τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση *Simmenthal*, 106/77, EU:C:1978:49, σκέψη 20).
- 37 Όσον αφορά το γεγονός ότι το άρθρο 100, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του Θεμελιώδους Νόμου της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας προβλέπει ότι όποιο δικαστήριο εκτιμά ότι συγκεκριμένος νόμος είναι αντισυνταγματικός οφείλει όχι μόνο να παραπέμψει στην κρίση του *Bundesverfassungsgericht* το ζήτημα της συμβατότητας του νόμου αυτού με τον Θεμελιώδη Νόμο, αλλά και να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία, υπενθυμίζεται ότι δεν επιτρέπεται δικονομικός κανόνας της εσωτερικής έννομης τάξεως να αναιρεί την ευχέρεια που έχουν τα εθνικά δικαστήρια να υποβάλουν στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως εφόσον διατηρούν αμφιβολίες, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, επί της ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης (απόφαση *Križan* κ.λπ., C-416/10, EU:C:2013:8, σκέψη 67 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 38 Τέλος, ως προς το ζήτημα αν, κατόπιν της διαδικασίας που κινήθηκε ενώπιον του *Bundesverfassungsgericht*, η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης εξακολουθεί να έχει σημασία για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, επισημαίνεται ότι, εφόσον αυτή η διαφορά και τα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν, ανεξαρτήτως της συνταγματικότητας των επίμαχων εν προκειμένω εθνικών διατάξεων, και το κατά πόσον είναι συμβατή με το δίκαιο της Ένωσης εσωτερική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία προβλέπει τη φορολόγηση της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου, δεν προκύπτει προδήλως ότι η ζητούμενη ερμηνεία ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης ούτε ότι η προβληματική είναι υποθετικής φύσεως ούτε ότι το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα αναγκαία νομικά και πραγματικά στοιχεία για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του τέθηκαν (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση *Filipiak*, C-314/08, EU:C:2009:719, σκέψεις 43 και 45).
- 39 Κατόπιν τούτου, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 267 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο το οποίο διατηρεί αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα εθνικής νομοθετικής ρυθμίσεως τόσο με το δίκαιο της Ένωσης όσο και με το Σύνταγμα του οικείου κράτους μέλους δεν στερείται της ευχέρειας ούτε απαλλάσσεται από τυχόν υποχρέωσή του να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία ή με το κύρος του δικαίου της Ένωσης, επειδή εκκρεμεί παρεμπόδιση διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας της συγκεκριμένης νομοθετικής ρυθμίσεως ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου που είναι αρμόδιο να ασκεί τον έλεγχο αυτόν.

Επί του δεύτερου ερωτήματος

- 40 Με το δεύτερο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν, αφενός, το άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/96 και, αφετέρου, το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2008/118 πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι δεν επιτρέπουν εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει τη φορολόγηση της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.
- 41 Ειδικότερα, από την απόφαση περί παραπομπής συνάγεται ότι το *Finanzgericht Hamburg* διερωτάται, κατ' αρχάς, αν τα πυρηνικά καύσιμα πρέπει να τυγχάνουν απαλλαγής βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/96. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά επίσης κατά πόσον η απαλλαγή αυτή θα έπρεπε τυχόν να εφαρμοστεί κατ' αναλογία ακόμη και αν το συγκεκριμένο είδος καυσίμων δεν εμπίπτει κανονικά στο πεδίο εφαρμογής της.

42 Εν συνεχεία, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να μάθει αν ο προβλεπόμενος από τον KernbrStG φόρος είναι ειδικός φόρος κατανάλωσης που πλήττει εμμέσως την κατανάλωση της ηλεκτρικής ενέργειας όπως ρυθμίζεται από την οδηγία 2003/96, οπότε καταλέγεται μεταξύ των επιβαρύνσεων στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/118, ή αν πρέπει να θεωρηθεί ως έμμεσος πρόσθετος φόρος κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/118, και αν, στην περίπτωση όπου πράγματι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής μίας εκ των δύο αυτών διατάξεων, ο συγκεκριμένος φόρος είναι σύμφωνος με τις διατάξεις της οδηγίας 2003/96 ή της οδηγίας 2008/118 αντιστοίχως. Το Finanzgericht Hamburg ερωτά ειδικότερα, πρώτον, αν έχει αποφασιστική σημασία για τον χαρακτηρισμό του φόρου από πλευράς του άρθρου 1 της οδηγίας 2008/118 το ζήτημα κατά πόσον επιβαρύνονται με αυτόν άλλα πρόσωπα πέραν των υπόχρεων και, δεύτερον, αν απαιτείται προς τούτο να υφίσταται μια σχέση αναλογίας μεταξύ του χρησιμοποιούμενου πυρηνικού καυσίμου και της ποσότητας της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται.

Επί της οδηγίας 2003/96

43 Ανεξαρτήτως του ζητήματος αν οι πράξεις του παράγωγου δικαίου που έχουν εκδοθεί βάσει του άρθρου 93 ΕΚ (νυν άρθρου 113 ΣΛΕΕ), όπως η οδηγία 2003/96, μπορούν να έχουν εφαρμογή ως προς τα πυρηνικά καύσιμα, τα οποία εμπίπτουν στο ρυθμιστικό πεδίο των διατάξεων της Συνθήκης ΕΚΑΕ σχετικά με την κοινή πυρηνική αγορά, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, εν πάση περιπτώσει, τα καύσιμα αυτά δεν καλύπτονται από την απαλλαγή του άρθρου 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', της προαναφερθείσας οδηγίας.

44 Ειδικότερα, κατά το άρθρο 1 της οδηγίας 2003/96, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να φορολογούν τα ενεργειακά προϊόντα σύμφωνα με τα όσα προβλέπει η συγκεκριμένη οδηγία, η οποία έχει ως σκοπό, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές της σκέψεις 2 και 3, να επιβάλει ελάχιστους φορολογικούς συντελεστές σε επίπεδο Ένωσης για την πλειονότητα των ενεργειακών προϊόντων.

45 Στο άρθρο 14 της εν λόγω οδηγίας απαριθμούνται εξαντλητικά οι υποχρεωτικές απαλλαγές τις οποίες οφείλουν να προβλέπουν τα κράτη μέλη σε σχέση με τη φορολόγηση των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση Fendt Italiana, C-145/06 και C-146/06, EU:C:2007:411, σκέψη 36).

46 Επιπλέον, το άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/96, στο μέτρο που επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να εξασφαλίζουν ότι δεν θα υπόκεινται στη φορολόγηση την οποία προβλέπει αυτή η οδηγία «[τα] ενεργειακά προϊόντα και [η] ηλεκτρική ενέργεια που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και [η] ηλεκτρική ενέργεια που χρησιμοποιείται για τη διατήρηση της ικανότητας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας», καθορίζει με σαφήνεια ποια προϊόντα αφορά η απαλλαγή (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση Flughafen Köln/Bonn, C-226/07, EU:C:2008:429, σκέψη 29).

47 Διαπιστώνεται συναφώς ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/96 ορίζει την έννοια «ενεργειακά προϊόντα», για τις ανάγκες της οδηγίας αυτής, με σημείο αναφοράς μια εξαντλητική απαρίθμηση των προϊόντων που καλύπτονται από αυτόν τον ορισμό και με παραπομπή στους αντίστοιχους κωδικούς της ΣΟ.

48 Αρκεί λοιπόν να επισημανθεί ότι το πυρηνικό καύσιμο στο οποίο αναφέρεται ο KernbrStG δεν αποτελεί, εφόσον δεν περιλαμβάνεται στην ως άνω απαρίθμηση, «ενεργειακό προϊόν» κατά την έννοια της οδηγίας 2003/96 και, ως εκ τούτου, η απαλλαγή του άρθρου 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής δεν αφορά το συγκεκριμένο καύσιμο.

49 Συνεπώς, παρέλκει η εξέταση του ζητήματος αν το εν λόγω προϊόν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2003/96 ή αν αποκλείεται από αυτό δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 2, παράγραφοι 3 και 4, της ίδιας πάντοτε οδηγίας.

- 50 Η ΚΛΕ υποστηρίζει ότι πρέπει παρά ταύτα να γίνει δεκτό ότι η απαλλαγή του άρθρου 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/96 ισχύει κατ' αναλογία και για τα πυρηνικά καύσιμα, προβάλλοντας ως επιχειρήματα ότι σκοπός της οδηγίας αυτής είναι να θέσει σε εφαρμογή την αρχή της ενιαίας φορολογήσεως της ηλεκτρικής ενέργειας, στην οποία θα προσέκρουε τυχόν ταυτόχρονη είσπραξη, αφενός, ενός φόρου επί αυτής της μορφής ενέργειας και, αφετέρου, ενός φόρου επί της πηγής παραγωγής της. Επιπλέον, κατά της άποψής της, η απουσία του συγκεκριμένου είδους καυσίμων από τον κατάλογο των προϊόντων που η ως άνω οδηγία ορίζει ως ενεργειακά οφείλεται σε ακούσια παράλειψη του νομοθέτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφόσον αυτός δεν ήταν δυνατό να προβλέψει ότι κάποιο κράτος μέλος θα μπορούσε να λάβει ένα εθνικό μέτρο όπως ο KernbrStG και να επιβάλει, έτσι, φόρο αποκλειστικά σε σχέση με συγκεκριμένο στάδιο της διαδικασίας παραγωγής ενέργειας κατά το οποίο δεν εκπέμπεται CO₂, όπερ αντιβαίνει τόσο στην πολιτική της Ένωσης ως προς τη μείωση τέτοιων εκπομπών όσο και στις αιτιολογικές σκέψεις 6 και 7 της προαναφερθείσας οδηγίας.
- 51 Διαπιστώνεται συναφώς ότι τα επιχειρήματα της ΚΛΕ δεν αρκούν για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι απαγορεύεται, κατ' αρχήν, η ταυτόχρονη είσπραξη φόρων τόσο επί της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας όσο και επί των πηγών παραγωγής της συγκεκριμένης μορφής ενέργειας. Συγκεκριμένα, από τη σελίδα 5 της αιτιολογικής εκθέσεως της προτάσεως της Επιτροπής σχετικά με οδηγία του Συμβουλίου για την αναδιάρθρωση του κοινοτικού πλαισίου φορολογίας (ΕΕ 1997, C 139, σ. 14), στην οποία παραπέμπει η ΚΛΕ, προκύπτει απλώς και μόνον ότι «[υ]πάρχουν δύο τρόποι να περιληφθεί η ηλεκτρική ενέργεια στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού συστήματος φορολογίας: η φορολόγηση των καυσίμων που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή της (φόρος επί των εισροών) ή η φορολόγηση της ίδιας της ηλεκτρικής ενέργειας (φόρος επί των εκροών)». Τούτο δεν σημαίνει ότι οι δύο αυτοί τρόποι είναι, κατ' αρχήν, αμοιβαίως αποκλειόμενοι, δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παραδέχθηκε ότι μπορούν να λειτουργούν και συμπληρωματικά ο ένας προς τον άλλον, αφού, με την ίδια αυτή πρόταση οδηγίας, αναγνώρισε ότι τα κράτη μέλη πρέπει να έχουν την ευχέρεια να συνδυάζουν «[τον φόρο επί των εκροών] με έναν πρόσθετο (μη εναρμονισμένο) φόρο επί των εισροών στις περιπτώσεις καυσίμων που έχουν ανεπιθύμητες επιπτώσεις για το περιβάλλον». Ούτε συνάγεται από το κείμενο αυτό ότι η πρόθεση της Επιτροπής ήταν να προτείνει να υποχρεούνται τα κράτη μέλη να απαλλάσσουν από κάθε φόρο τα προϊόντα που δεν εμπίπτουν στο εναρμονισμένο σύστημα φορολογήσεως.
- 52 Επιπλέον, το ενδεχόμενο να είναι μια εθνική ρύθμιση ασύμβατη προς την πολιτική της Ένωσης για τη μείωση των εκπομπών CO₂ δεν σημαίνει ότι θα πρέπει τα άρθρα 2, παράγραφος 1, και 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/96 να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι έχουν εφαρμογή και επί άλλων προϊόντων πέραν των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας όπως ορίζονται στην οδηγία αυτή, διότι έτσι θα μεταβαλλόταν ριζικά το περιεχόμενο των ως άνω διατάξεων, αντιθέτως προς τη σαφή βούληση του νομοθέτη της Ένωσης.
- 53 Από τη συλλογιστική που αναπτύχθηκε στις σκέψεις 51 και 52 της παρούσας αποφάσεως συνάγεται ότι η απαλλαγή του άρθρου 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/96 δεν πρέπει να εφαρμοστεί κατ' αναλογία ως προς το πυρηνικό καύσιμο στο οποίο αναφέρεται ο KernbrStG.
- 54 Επομένως, το άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/96 έχει την έννοια ότι επιτρέπει εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει τη φορολόγηση της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Επί της οδηγίας 2008/118

- 55 Όσον αφορά το ζήτημα αν ο φόρος που θεσπίζεται με τον KernbrStG συνιστά «ειδικό φόρο κατανάλωσης» επί της ηλεκτρικής ενέργειας, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/118, ή «πρόσθετο έμμεσο φόρο» επί του ίδιου προϊόντος, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, διαπιστώνεται ότι η οδηγία δεν ορίζει τις έννοιες αυτές.

- 56 Εντούτοις, στην αιτιολογική σκέψη 9 της οδηγίας 2008/118 τονίζεται ότι ο ειδικός φόρος κατανάλωσης είναι ακριβώς φόρος επί της κατανάλωσης, δηλαδή έμμεσος φόρος. Εξάλλου, από το γράμμα του άρθρου 1, παράγραφος 1, της ως άνω οδηγίας προκύπτει ότι η συγκεκριμένη διάταξη αναφέρεται στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης που πλήττουν άμεσα ή έμμεσα την κατανάλωση, μεταξύ άλλων, των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας, όπως ορίζονται στην οδηγία 2003/96.
- 57 Συναφώς, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, όπως επισήμαναν τόσο η Γερμανική Κυβέρνηση όσο και η Επιτροπή, όσον αφορά συγκεκριμένα τα ενεργειακά προϊόντα και την ηλεκτρική ενέργεια, το άρθρο 4 της οδηγίας 2003/96, που επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να τηρούν ορισμένα ελάχιστα επίπεδα φορολογίας των προϊόντων αυτών, παρέχει ενδείξεις ως προς το είδος των φόρων στους οποίους αναφέρεται το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/118. Ειδικότερα, το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/96 ορίζει το «επίπεδο φορολογίας» το οποίο οφείλουν να τηρούν τα κράτη μέλη σε σχέση με τα οικεία προϊόντα ως «το σύνολο των εισπραττόμενων επιβαρύνσεων από όλους τους έμμεσους φόρους (εξαιρουμένου του ΦΠΑ) που υπολογίζονται άμεσα ή έμμεσα για την ποσότητα ενεργειακών προϊόντων και ηλεκτρικής ενέργειας κατά τη στιγμή της παράδοσης προς κατανάλωση».
- 58 Όσον αφορά δε την έννοια «πρόσθετοι έμμεσοι φόροι» του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/118, σημειώνεται ότι η διάταξη αυτή, σκοπός της οποίας είναι να ληφθεί δεόντως υπόψη ότι οι σχετικές φορολογικές παραδόσεις των κρατών μελών ποικίλλουν και ότι παρατηρείται συχνά να επιβάλλονται έμμεσοι φόροι προς εφαρμογή μη δημοσιονομικών πολιτικών, επιτρέπει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν, πέραν του ελάχιστου ειδικού φόρου κατανάλωσης, και άλλους έμμεσους φόρους που εξυπηρετούν κάποιο ειδικό σκοπό (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Επιτροπή κατά Γαλλίας, C-434/97, EU:C:2000:98, σκέψεις 18 και 19).
- 59 Επομένως, ως «έμμεσοι πρόσθετοι φόροι» κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/118 νοούνται οι έμμεσοι φόροι οι οποίοι πλήττουν την κατανάλωση των προϊόντων που απαριθμούνται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, χωρίς να είναι «ειδικοί φόροι κατανάλωσης» κατά την έννοια της τελευταίας αυτής διατάξεως, και επιβάλλονται προς επίτευξη ειδικών σκοπών.
- 60 Κατόπιν τούτου, προκειμένου να κριθεί αν ο φόρος που θεσπίζεται με τον KernbrStG εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/118 ή του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, πρέπει κατ' αρχάς να εξεταστεί αν πρόκειται για έμμεσο φόρο που πλήττει άμεσα ή έμμεσα την κατανάλωση της ηλεκτρικής ενέργειας, όπως ορίζεται στην οδηγία 2003/96.
- 61 Επ' αυτού, το Δικαστήριο είχε αποφανθεί ως προς ορισμένα καύσιμα που ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 92/82/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, για την προσέγγιση των συντελεστών των ειδικών φόρων κατανάλωσης στα πετρελαιοειδή (ΕΕ L 316, σ. 19), ήτοι της προγενέστερης οδηγίας που αντικαταστάθηκε ακριβώς από την οδηγία 2003/96, ότι εθνικός φόρος για την προστασία του περιβάλλοντος, ο οποίος αφορούσε τις εναέριες μεταφορές και υπολογιζόταν βάσει στοιχείων σχετικών με την κατανάλωση καυσίμων και με τις εκπομπές υδρογονανθράκων και μονοξειδίου του αζώτου από τον σχετικό τύπο αεροσκάφους σε ένα μέσο αεροπορικό δρομολόγιο, έπληττε πράγματι την κατανάλωση των καυσίμων αυτών, εφόσον υπήρχε άμεση και άρρηκτη σχέση μεταξύ της κατανάλωσης των καυσίμων και των ρυπογόνων ουσιών που εκπέμπονταν λόγω της κατανάλωσης αυτής (βλ., σχετικά, απόφαση Braathens, C-346/97, EU:C:1999:291, σκέψεις 22 και 23).
- 62 Όπως διευκρινίζεται στην απόφαση περί παραπομπής, ο φόρος που θεσπίζεται με τον KernbrStG, αφενός, οφείλεται όταν ράβδοι ή συστοιχίες ράβδων πυρηνικού καυσίμου χρησιμοποιούνται για πρώτη φορά σε πυρηνικό αντιδραστήρα για την πρόκληση ανατροφοδοτούμενης αλυσιδωτής αντιδράσεως με σκοπό τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και, αφετέρου, υπολογίζεται επί της ποσότητας του χρησιμοποιούμενου πυρηνικού καυσίμου, βάσει ενός κοινού συντελεστή ο οποίος είναι ο ίδιος για όλους τους τύπους αυτού του καυσίμου.

- 63 Σημειωτέον ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο, η ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας η οποία παράγεται από τον αντιδραστήρα πυρηνικού σταθμού δεν αποτελεί άμεση συνάρτηση της ποσότητας του χρησιμοποιούμενου πυρηνικού καυσίμου, αλλά ποικίλλει ανάλογα με το είδος και τις ιδιότητες του χρησιμοποιούμενου καυσίμου, καθώς και με το επίπεδο της αποδόσεως του οικείου αντιδραστήρα. Άλλωστε, όπως παρατηρεί η Επιτροπή, μπορεί να συντρέχει υποχρέωση καταβολής του φόρου που θεσπίζεται με τον KernbrStG απλώς και μόνο λόγω της προκλήσεως ανατροφοδοτούμενης αλυσιδωτής αντιδράσεως ακόμη και χωρίς να έχει παραχθεί, και ως εκ τούτου καταναλωθεί, οποιαδήποτε ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας.
- 64 Επιπλέον, εν αντιθέσει προς την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Braathens (C-346/97, EU:C:1999:291), όπου ο φόρος έπρεπε να καταβληθεί απευθείας από ορισμένους αερομεταφορείς, ο θεσπιζόμενος με τον KernbrStG φόρος δεν καταβάλλεται απευθείας από τον καταναλωτή του προϊόντος που υπόκειται στον ειδικό φόρο κατανάλωσης, αλλά από τον παραγωγό της ηλεκτρικής ενέργειας. Ασφαλώς, όπως επισήμανε και ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 61 των προτάσεών του, δεν αποκλείεται κατ' αρχήν το ενδεχόμενο ο τελικός καταναλωτής να φέρει, έστω εμμέσως, εξ ολοκλήρου το οικονομικό βάρος το οποίο συνεπάγεται ο συγκεκριμένος φόρος, αν ο παραγωγός ενσωματώσει το αντίστοιχο ποσό στην τιμή της εκάστοτε ποσότητας που παραδίδεται προς κατανάλωση, ώστε ο φόρος να είναι ουδέτερος για τον ίδιο τον παραγωγό. Εντούτοις, από την ανάλυση που πραγματοποίησε επί του ζητήματος αυτού το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι ο θεσπιζόμενος με τον KernbrStG φόρος δεν μπορεί να μετακυλιστεί εξ ολοκλήρου στον τελικό καταναλωτή ηλεκτρικής ενέργειας λόγω, αφενός, της ιδιαιτερότητας του προϊόντος αυτού, η οποία έγκειται στο ότι είναι αδύνατο να προσδιοριστεί από πού ακριβώς προέρχεται μια δεδομένη ποσότητά του και, αφετέρου, του μηχανισμού διαμορφώσεως της τιμής της ηλεκτρικής ενέργειας στη Γερμανία, ο οποίος χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη μιας κατ' ουσίαν ενιαίας τιμής που προκύπτει από τις συναλλαγές στο Χρηματιστήριο ηλεκτρικής ενέργειας.
- 65 Με βάση αυτά τα στοιχεία, δεν υφίσταται άμεση και άρρηκτη σχέση, κατά την έννοια της αποφάσεως Braathens (C-346/97, EU:C:1999:291), μεταξύ της χρήσεως του πυρηνικού καυσίμου και της κατανάλωσης της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται στον αντιδραστήρα πυρηνικού σταθμού. Ούτε μπορεί να θεωρηθεί ότι το ύψος του συγκεκριμένου φόρου υπολογίζεται άμεσα ή έμμεσα για δεδομένη ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας κατά τον χρόνο που αυτή παραδίδεται προς κατανάλωση, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/96.
- 66 Κατά συνέπεια, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο θεσπιζόμενος με τον KernbrStG φόρος, ο οποίος δεν πλήττει άμεσα ή έμμεσα την κατανάλωση ούτε της ηλεκτρικής ενέργειας, όπως ορίζεται στην οδηγία 2003/96, ούτε άλλου προϊόντος που υπόκειται σε ειδικό φόρο κατανάλωσης, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής ούτε της παραγράφου 1 ούτε της παραγράφου 2 του άρθρου 1 της οδηγίας 2008/118.
- 67 Ως εκ τούτου, δεν προσκρούει στις ως άνω διατάξεις εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει τη φορολόγηση της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.
- 68 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/96 και το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2008/118 έχουν την έννοια ότι επιτρέπουν εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει τη φορολόγηση της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 69 Με το τρίτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν το άρθρο 107 ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν επιτρέπει εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει τη φορολόγηση της χρήσεως πυρηνικού

- καυσίμου για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, αν πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι οι υπόχρεοι του φόρου αυτού μπορούν να προσβάλουν την πράξη επιβολής του, προβάλλοντας το επιχείρημα ότι τέτοιος φόρος συνιστά απαγορευόμενη από το εν λόγω άρθρο κρατική ενίσχυση.
- 70 Το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αφορά τις «ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους».
- 71 Κατά πάγια νομολογία, η έννοια της ενισχύσεως είναι ευρύτερη από την επιδότηση, δεδομένου ότι περιλαμβάνει όχι μόνο θετικές παροχές, όπως είναι οι επιδοτήσεις, αλλά και κάθε είδους μέτρο το οποίο, ανεξαρτήτως της μορφής του, ελαφρύνει τις οικονομικές υποχρεώσεις που υπό κανονικές συνθήκες βαρύνουν τον προϋπολογισμό μιας επιχειρήσεως και, ως εκ τούτου, χωρίς να συνιστά επιδότηση υπό τη στενή έννοια του όρου, είναι της ίδιας φύσεως ή έχει τα ίδια αποτελέσματα (βλ. αποφάσεις *Adria-Wien Pipeline* και *Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke*, C-143/99, EU:C:2001:598, σκέψη 38· *Paint Graphos* κ.λπ., C-78/08 έως C-80/08, EU:C:2011:550, σκέψη 45, καθώς και Επιτροπή και Ισπανία κατά Government of Gibraltar και Ηνωμένου Βασιλείου, C-106/09 P και C-107/09 P, EU:C:2011:732, σκέψη 71).
- 72 Εξ αυτού συνάγεται ότι αποτελεί κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ οποιοδήποτε μέτρο με το οποίο οι δημόσιες αρχές παρέχουν σε ορισμένες επιχειρήσεις πλεονεκτική φορολογική μεταχείριση, τέτοια ώστε, ακόμη και αν δεν ενέχει μεταβίβαση κρατικών πόρων, περιάγει τις ωφελούμενες επιχειρήσεις σε ευνοϊκότερη οικονομική κατάσταση από εκείνη που βρίσκονται οι λοιποί φορολογούμενοι (αποφάσεις *Banco Exterior de España*, C-387/92, EU:C:1994:100, point 14, και *Paint Graphos* κ.λπ., C-78/08 έως C-80/08, EU:C:2011:550, σκέψη 46 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 73 Το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ απαγορεύει τις ενισχύσεις που συνεπάγονται «ευνοϊκ[ή] μεταχε[ίριση] ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής», ήτοι τις επιλεκτικές ενισχύσεις.
- 74 Όσον αφορά την εκτίμηση της προϋποθέσεως του επιλεκτικού χαρακτήρα, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι, σε σχέση με το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, είναι απαραίτητο να εξετάζεται κατά πόσον, στο πλαίσιο δεδομένου νομικού καθεστώτος, ένα εθνικό μέτρο μπορεί να ευνοήσει ορισμένες επιχειρήσεις ή κλάδους παραγωγής έναντι άλλων που τελούν, από πλευράς του επιδιωκόμενου με το εν λόγω καθεστώς σκοπού, σε συγκρίσιμη πραγματική και νομική κατάσταση (αποφάσεις *Adria-Wien Pipeline* και *Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke*, C-143/99, EU:C:2001:598, σκέψη 41· *British Aggregates* κατά Επιτροπής, C-487/06 P, EU:C:2008:757, σκέψη 82, καθώς και Επιτροπή και Ισπανία κατά Government of Gibraltar και Ηνωμένου Βασιλείου, C-106/09 P και C-107/09 P, EU:C:2011:732, σκέψη 75).
- 75 Υπενθυμίζεται επίσης ότι το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ δεν διακρίνει μεταξύ των κρατικών μέτρων ανάλογα με τις αιτίες ή τους σκοπούς τους, αλλά τα ορίζει σε συνάρτηση με τα αποτελέσματά τους, και επομένως ανεξαρτήτως της τεχνικής που έχει χρησιμοποιήσει το οικείο κράτος μέλος (αποφάσεις *British Aggregates* κατά Επιτροπής, C-487/06 P, EU:C:2008:757, σκέψεις 85 και 89, καθώς και Επιτροπή και Ισπανία κατά Government of Gibraltar και Ηνωμένου Βασιλείου, C-106/09 P και C-107/09 P, EU:C:2011:732, σκέψη 87).
- 76 Η KLE ισχυρίζεται συναφώς ότι ο KernbrStG εντάσσεται στο πλαίσιο ενός καθεστώτος φορολογήσεως των ενεργειακών πηγών που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ή, έστω, ενός καθεστώτος φορολογήσεως των ενεργειακών πηγών που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και δεν προκαλούν εκπομπές CO₂. Κατά την άποψή της, ο KernbrStG έχει ως συνέπεια να μη φορολογούνται οι λοιπές ενεργειακές πηγές που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, πέραν των πυρηνικών καυσίμων.

- 77 Πάντως, μολονότι το συγκεκριμένο ζήτημα πρέπει να ελεγχθεί από το αιτούν δικαστήριο και ανεξαρτήτως του ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία που παρέσχε το εν λόγω δικαστήριο, ο τομέας της ενέργειας στη Γερμανία χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη πληθώρας φορολογικών ρυθμίσεων και αλληλεπικαλυπτόμενων κρατικών μέτρων, από τη δικογραφία ενώπιον του Δικαστηρίου είναι μάλλον αδύνατο να συναχθεί το συμπέρασμα ότι αυτές οι ρυθμίσεις και τα μέτρα συνθέτουν, λόγω των αποτελεσμάτων τους, ένα φορολογικό καθεστώς το οποίο αποσκοπεί στη φορολόγηση των ενεργειακών πηγών που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ή, ακόμη, ενός καθεστώτος φορολόγησης των ενεργειακών πηγών που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και δεν προκαλούν εκπομπές CO₂.
- 78 Αντιθέτως, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, όπως επισημαίνεται στην αιτιολογική έκθεση του νομοσχεδίου για τον KernbrStG, ο νόμος αυτός θεσπίζει για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ήτοι από 1ης Ιανουαρίου 2011 έως 31 Δεκεμβρίου 2016, φόρο επί της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, με σκοπό τη δημιουργία φορολογικών εσόδων τα οποία θα συμβάλουν, ιδίως, στο πλαίσιο μιας φορολογικής εξυγιάνσεως μέσω της εφαρμογής της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», στην άμβλυνση της επιβαρύνσεως που συνεπάγονται για τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό οι απαιτούμενες εργασίες αποκαταστάσεως του ορυχείου Asse II, όπου αποθηκεύονται ραδιενεργά λύματα από τη χρήση πυρηνικών καυσίμων.
- 79 Επιβάλλεται όμως η διαπίστωση ότι το καθεστώς το οποίο θεσπίζεται με τον KernbrStG δεν αφορά τους λοιπούς φορείς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, πέραν εκείνων που χρησιμοποιούν πυρηνικά καύσιμα, και ότι, εν πάση περιπτώσει, οι άλλοι αυτοί φορείς δεν τελούν, από πλευράς του επιδιωκόμενου με το επίμαχο καθεστώς σκοπού, σε συγκρίσιμη πραγματική και νομική κατάσταση με όσους χρησιμοποιούν πυρηνικά καύσιμα, δεδομένου ότι μόνον οι τελευταίοι προκαλούν ραδιενεργά λύματα λόγω της χρήσεως του συγκεκριμένου είδους καυσίμων.
- 80 Επομένως, ο KernbrStG δεν αποτελεί επιλεκτικό μέτρο κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και, κατά συνέπεια, δεν συνιστά κρατική ενίσχυση η οποία θα απαγορευόταν από τη διάταξη αυτή.
- 81 Κατόπιν τούτου, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο μέρος του τρίτου ερωτήματος.
- 82 Συνεπώς, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 107 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι επιτρέπει εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει τη φορολόγηση της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Επί του τέταρτου ερωτήματος

- 83 Από τα στοιχεία που περιέχει η απόφαση περί παραπομπής συνάγεται ότι το αιτούν δικαστήριο, με το τέταρτό του ερώτημα, ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν το άρθρο 93, παράγραφος 1, ΑΕ, το άρθρο 191 ΑΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του Πρωτοκόλλου, και το άρθρο 192, παράγραφος 2, ΑΕ, σε συνδυασμό τόσο με το άρθρο 1, παράγραφος 2, ΑΕ όσο και με το άρθρο 2, στοιχείο δ', ΑΕ, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι δεν επιτρέπουν εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει τη φορολόγηση της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου.
- 84 Όσον αφορά το άρθρο 93, παράγραφος 1, ΑΕ, τονίζεται ότι η διάταξη αυτή επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να καταργήσουν ως προς τα αγαθά και τα προϊόντα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της Συνθήκης ΕΚΑΕ περί της κοινής πυρηνικής αγοράς, αφενός, όλους τους εισαγωγικούς και εξαγωγικούς δασμούς και τις φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος και, αφετέρου, όλους τους ποσοτικούς περιορισμούς τόσο κατά την εισαγωγή όσο και κατά την εξαγωγή τους.

- 85 Πρέπει επομένως να εξετασθεί αν ο θεσπιζόμενος με τον KernbrStG φόρος, ο οποίος δεν είναι τελωνειακός δασμός ούτε θέτει ποσοτικό περιορισμό κατά την εισαγωγή και την εξαγωγή, συνιστά παρά ταύτα επιβάρυνση που έχει αποτέλεσμα ισοδύναμο με τελωνειακό δασμό, κατά την έννοια της ως άνω διατάξεως.
- 86 Σημειωτέον ότι το άρθρο 93 ΑΕ, μαζί με τις λοιπές διατάξεις του τίτλου II, κεφάλαιο 9, της Συνθήκης ΕΚΑΕ, θέτει σε εφαρμογή, σε έναν όλως εξειδικευμένο τομέα, τις νομικές αντιλήψεις που διαπνέουν το όλο οικοδόμημα της κοινής αγοράς (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση 1/78, ΕΥ:C:1978:202, σκέψη 15).
- 87 Όσον αφορά τον χαρακτηρισμό εθνικού φόρου ως επιβαρύνσεως ισοδύναμου αποτελέσματος προς τελωνειακό δασμό, υπενθυμίζεται ότι η δικαιολογητική βάση για την απαγόρευση των δασμών και όλων των επιβαρύνσεων ισοδύναμου αποτελέσματος συνίσταται στο γεγονός ότι οι —έστω και ελάχιστες— χρηματικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται λόγω της διελεύσεως των συνόρων συνιστούν εμπόδιο για την κυκλοφορία των εμπορευμάτων, το οποίο μεγεθύνεται από τις αλληπάλληλες διοικητικές διατυπώσεις (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Orgacom, C-254/13, ΕΥ:C:2014:2251, σκέψη 22 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 88 Έτσι, κάθε χρηματική επιβάρυνση, έστω και ελάχιστη, η οποία επιβάλλεται μονομερώς, ανεξαρτήτως της ονομασίας της και της τεχνικής της, και πλήττει τα εμπορεύματα λόγω της διελεύσεώς τους από τα σύνορα, όταν δεν είναι δασμός στην κυριολεξία, αποτελεί φορολογική επιβάρυνση ισοδύναμου αποτελέσματος (βλ., σχετικά, αποφάσεις Stadtgemeinde Frohnleiten και Gemeindebetriebe Frohnleiten, C-221/06, ΕΥ:C:2007:657, σκέψη 27, καθώς και Orgacom, C-254/13, ΕΥ:C:2014:2251, σκέψη 23).
- 89 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το ουσιώδες χαρακτηριστικό της επιβαρύνσεως ισοδύναμου αποτελέσματος είναι ότι πλήττει αποκλειστικά τα εισαγόμενα προϊόντα, και όχι τα αντίστοιχα εγχώρια (βλ., σχετικά, αποφάσεις Επιτροπή κατά Γαλλίας, 90/79, ΕΥ:C:1981:27, σκέψεις 12 και 13, καθώς και Orgacom, C-254/13, ΕΥ:C:2014:2251, σκέψη 28).
- 90 Το Δικαστήριο έχει πάντως αναγνωρίσει ότι μια επιβάρυνση που πλήττει προϊόν εισαγόμενο από άλλο κράτος μέλος ενώ δεν υφίσταται αντίστοιχο ή παρεμφερές εγχώριο προϊόν, δεν συνιστά επιβάρυνση ισοδύναμου αποτελέσματος εφόσον εντάσσεται σε ένα γενικό σύστημα εσωτερικών εισφορών στο οποίο υπόκεινται συστηματικά διάφορες κατηγορίες προϊόντων βάσει αντικειμενικών κριτηρίων που εφαρμόζονται ανεξαρτήτως καταγωγής των προϊόντων (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις Επιτροπή κατά Γαλλίας, 90/79, ΕΥ:C:1981:27, σκέψη 14, και CRT France International, C-109/98, ΕΥ:C:1999:199, σκέψη 13).
- 91 Εν προκειμένω διαπιστώνεται ότι η γενεσιουργός αιτία του φόρου που θεσπίζεται με τον KernbrStG δεν επέρχεται όταν το πυρηνικό καύσιμο διέρχεται σύνορα, αλλά, όπως ορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, του εν λόγω νόμου, όταν αυτό χρησιμοποιείται για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, ανεξαρτήτως της καταγωγής του καυσίμου. Ούτε γίνεται στον KernbrStG παρόμοια διάκριση όσον αφορά τον συντελεστή ή τον υπόχρεο του φόρου.
- 92 Κατά συνέπεια, ο φόρος που θεσπίζεται με τον KernbrStG δεν αποτελεί επιβάρυνση ισοδύναμου αποτελέσματος προς τελωνειακό δασμό, κατά την έννοια του άρθρου 93, παράγραφος 1, ΑΕ.
- 93 Λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που προεκτέθηκε στη σκέψη 90 της παρούσας απόφασεως, η ως άνω διαπίστωση δεν αναιρείται από το επιχείρημα της ΚΛΕ ότι στη Γερμανία παράγεται ισχνή μόνον ποσότητα πυρηνικού καυσίμου.
- 94 Όσον αφορά το άρθρο 191 ΑΕ και το άρθρο 3, παράγραφος 1, του Πρωτοκόλλου, από τον συνδυασμό των διατάξεων αυτών προκύπτει ότι η ΕΚΑΕ, τα στοιχεία του ενεργητικού της, τα έσοδά της και τα λοιπά της περιουσιακά στοιχεία απαλλάσσονται από όλους τους άμεσους φόρους.

- 95 Επισημαίνεται συναφώς ότι ο KernbrStG θεσπίζει έναν φόρο επί της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, και όχι έναν άμεσο φόρο επί των πυρηνικών καυσίμων.
- 96 Ναι μεν το καύσιμο αυτό αποτελεί ιδιοκτησία της ΕΚΑΕ, όπως προβλέπει το άρθρο 86 ΑΕ, πλην όμως, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 87 ΑΕ, τα κράτη μέλη, τα νομικά ή φυσικά πρόσωπα και οι επιχειρήσεις διατηρούν το δικαίωμα χρήσης και κατανάλωσής του εφόσον έχει περιέλθει νομίμως στην κατοχή τους.
- 97 Επομένως, το άρθρο 191 ΑΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του Πρωτοκόλλου, έχει την έννοια ότι επιτρέπει εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει τη φορολόγηση της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου.
- 98 Εξάλλου, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η ΚΛΕ υποστήριξε κατ' ουσίαν ότι, στο γερμανικό φορολογικό δικαίο, τα προϊόντα τα οποία υπόκεινται σε ειδικό φόρο κατανάλησης χρησιμεύουν ως εγγύηση για την καταβολή του ειδικού φόρου που τα βαρύνει. Έτσι, η ΕΚΑΕ, η οποία έχει δικαίωμα κυριότητας επί του πυρηνικού καυσίμου, θα μπορούσε να φέρει ευθύνη ως εγγυήτρια για την καταβολή, από τον υπόχρεο, του φόρου που θεσπίζεται με τον KernbrStG. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο, όμως, δεν συμβιβάζεται με το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου.
- 99 Επ' αυτού διαπιστώνεται ότι το συγκεκριμένο επιχείρημα, το οποίο προβλήθηκε και συζητήθηκε για πρώτη φορά κατά τη συνεδρίαση ενώπιον του Δικαστηρίου, δεν περιλαμβάνεται ούτε στην απόφαση περί παραπομπής ούτε στις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν οι μετέχοντες στη διαδικασία. Υπ' αυτές τις συνθήκες, ελλείψει ακριβέστερων και λεπτομερέστερων πληροφοριών επί του ζητήματος, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συνάγεται με αρκετή βεβαιότητα από την ενώπιόν του δικογραφία ότι το στοιχείο αυτό μπορεί να είναι κρίσιμο για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης και, ως εκ τούτου, να είναι χρήσιμο για το αιτούν δικαστήριο, το οποίο, ως υπεύθυνο για την απόφαση που πρόκειται να εκδοθεί, είναι το πλέον κατάλληλο να κρίνει κατά πόσον τα προδικαστικά του ερωτήματα προς το Δικαστήριο είναι λυσιτελή, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων της συγκεκριμένης υποθέσεως (βλ., σχετικά, απόφαση Flughafen Köln/Bonn, C-226/07, EU:C:2008:429, σκέψεις 37 και 38).
- 100 Όσον αφορά, τέλος, το άρθρο 192, παράγραφος 2, ΑΕ, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η διάταξη αυτή υποχρεώνει τα κράτη μέλη να μη λαμβάνουν οποιοδήποτε μέτρο που θα μπορούσε να διακυβεύσει την υλοποίηση των στόχων της Συνθήκης ΕΚΑΕ.
- 101 Το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν ο φόρος που θεσπίζεται με τον KernbrStG θέτει σε κίνδυνο, αφενός, την επίτευξη του επιδιωκόμενου με την ΕΚΑΕ σκοπού της δημιουργίας των αναγκαίων προϋποθέσεων για την ταχεία εγκαινίαση και ανάπτυξη πυρηνικών βιομηχανιών, στον οποίο αναφέρεται το άρθρο 1, παράγραφος 2, ΑΕ, και, αφετέρου, την εκπλήρωση της προβλεπόμενης στο άρθρο 2, στοιχείο δ', ΑΕ αποστολής της ΕΚΑΕ να μεριμνά για τον τακτικό και δίκαιο εφοδιασμό όλων των καταναλωτών της Κοινότητας με μεταλλεύματα και πυρηνικά καύσιμα.
- 102 Σημειωτέον, κατ' αρχάς, ότι επ' ουδενί προκύπτει από τον συνδυασμό του άρθρου 192, παράγραφος 2, ΑΕ με το άρθρο 1, παράγραφος 2, ΑΕ ότι τα κράτη μέλη οφείλουν είτε να μη μειώνουν είτε να αυξάνουν τη χρήση πυρηνικών καυσίμων στο εσωτερικό τους ούτε ότι απαγορεύεται να τη φορολογούν, όπερ θα καθιστούσε τη χρήση αυτή πιο κοστοβόρα και, ως εκ τούτου, λιγότερο ελκυστική.
- 103 Εν συνεχεία, επισημαίνεται ότι η εκπλήρωση της προβλεπόμενης στο άρθρο 2, στοιχείο δ', ΑΕ υποχρεώσεως αποτελεί το αντικείμενο του τμήματος 2 του κεφαλαίου 6 του τίτλου II της Συνθήκης ΕΚΑΕ, το οποίο περιλαμβάνει τα άρθρα 52 έως 76 αυτής και θεσπίζει κοινό καθεστώς σχετικά με τον εφοδιασμό σε μεταλλεύματα, πρώτες ύλες και ειδικά σχάσιμα υλικά (απόφαση ENU κατά Επιτροπής, C-357/95 P, EU:C:1997:144, σκέψη 2).

- 104 Εν προκειμένω, βάσει των στοιχείων που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο θεσπιζόμενος με τον KernbrStG φόρος, ο οποίος, όπως παρατηρεί η ΚΛΕ, αυξάνει ομολογουμένως το κόστος της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, αντιβαίνει στις υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη μέλη από τις προαναφερθείσες διατάξεις ούτε ότι προσκρούει γενικώς στις αρχές οι οποίες διέπουν το κοινό αυτό καθεστώς, και πιο συγκεκριμένα, στην αρχή της ισότιμης προσβάσεως στις πηγές εφοδιασμού, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 52 ΑΕ, και στις αρχές που θέτουν τα άρθρα 67 ΑΕ και 69 ΑΕ σχετικά με τη διαμόρφωση των τιμών. Πράγματι, όπως τονίζει η Επιτροπή, ο επίμαχος φόρος δεν είναι δυνατό να επηρεάσει τον εφοδιασμό των φορέων εκμεταλλεύσεως πυρηνικών σταθμών με καύσιμα, δεδομένου ότι δεν πρόκειται για φόρο επί της αγοράς, αλλά επί της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου.
- 105 Κατά συνέπεια, ο φόρος αυτός δεν μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την εκπλήρωση της αποστολής της ΕΚΑΕ να μεριμνά για τον τακτικό και δίκαιο εφοδιασμό όλων των καταναλωτών της Κοινότητας με μεταλλεύματα και πυρηνικά καύσιμα, όπως επιτάσσει το άρθρο 2, στοιχείο δ', ΑΕ.
- 106 Κατόπιν τούτου, στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 93, παράγραφος 1, ΑΕ, το άρθρο 191 ΑΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του Πρωτοκόλλου, και το άρθρο 192, παράγραφος 2, ΑΕ, σε συνδυασμό τόσο με το άρθρο 1, παράγραφος 2, ΑΕ όσο και με το άρθρο 2, στοιχείο δ', ΑΕ, έχουν την έννοια ότι επιτρέπουν εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει τη φορολόγηση της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 107 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπíπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 267 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο το οποίο διατηρεί αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα εθνικής νομοθετικής ρυθμίσεως τόσο με το δίκαιο της Ένωσης όσο και με το Σύνταγμα του οικείου κράτους μέλους δεν στερείται της ευχέρειας ούτε απαλλάσσεται από τυχόν υποχρέωσή του να υποβάλει στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία ή με το κύρος του δικαίου της Ένωσης, επειδή εκκρεμεί παρεμπίπτονσα διαδικασία ελέγχου της συνταγματικότητας της συγκεκριμένης νομοθετικής ρυθμίσεως ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου που είναι αρμόδιο να ασκεί τον έλεγχο αυτόν.
- 2) Το άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/96/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με την αναδιάρθρωση του κοινοτικού πλαισίου φορολογίας των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας, και το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2008/118/ΕΚ του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με το γενικό καθεστώς των ειδικών φόρων κατανάλωσης και για την κατάργηση της οδηγίας 92/12/ΕΟΚ, έχουν την έννοια ότι επιτρέπουν εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει τη φορολόγηση της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.
- 3) Το άρθρο 107 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι επιτρέπει εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει τη φορολόγηση της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

- 4) Το άρθρο 93, παράγραφος 1, ΑΕ, το άρθρο 191 ΑΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του πρωτοκόλλου (αριθ. 7) περί των προνομίων και ασυλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο έχει προσαρτηθεί στις Συνθήκες ΕΕ, ΛΕΕ και ΕΚΑΕ, καθώς και το άρθρο 192, παράγραφος 2, ΑΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 1, παράγραφος 2, ΑΕ και με το άρθρο 2, στοιχείο δ', ΑΕ, έχουν την έννοια ότι επιτρέπουν εθνική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει τη φορολόγηση της χρήσεως πυρηνικού καυσίμου για τη βιομηχανική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

(υπογραφές)